

Uwagi wstępne

Opracowanie poświęcone jest pracy w godzinach nadliczbowych.

Reglamentacja pracy w godzinach nadliczbowych pozwala na stworzenie prawnych zabezpieczeń przed wydłużaniem czasu pracy, będąc doskonałym przykładem na to, że prawo pracy musi niekiedy działać wbrew woli pracownika, w celu ochrony jego zdrowia, a nawet życia. Przepisy o czasie pracy powinny także umożliwiać pracodawcy sprawną organizację procesu pracy (funkcja organizatorska prawa pracy). Ponadto w dobie wielkiego deficytu pracy do wykonania i wynikającego z niego bezrobocia jest szczególnie ważne, aby zachować sprawiedliwy podział zasobów pracy do wykonania i wśród interesów różnych podmiotów uwzględniać przede wszystkim interes tych, którzy pracy nie mają.

Podkreślenia wymaga, że:

1. Praca w godzinach nadliczbowych jest obowiązkiem pracownika, ale obowiązkiem ekstraordynaryjnym, który powstaje wyjątkowo i podlega reglamentacji. Nie powinna być zatem normalnym i stałym elementem procesu pracy.
2. Obowiązek pracy w godzinach nadliczbowych istnieje, mimo iż żaden przepis prawa pracy nie ustanawia jego wyraźnej podstawy.
3. Konieczność wykonywania przez pracownika pracy w godzinach nadliczbowych powinien uzasadnić pracodawca, gdyż wydając polecenie pracy w nadgodzinach, sięga do czasu wolnego pracownika.

Niezbędność pracy nadliczbowej stanowi zasadniczą ogólną przesłankę uzasadniającą żądanie jej podjęcia. Obowiązek pracy w godzinach nadliczbowych nie jest jednak bezwzględny i w pewnych okolicznościach pracownik może odmówić jego wykonywania.

Systematyka wewnętrzna opracowania obejmuje siedem rozdziałów poświęconych następującym zagadnieniom: pojęciu „pracy w godzinach nadliczbowych” w poszczególnych systemach czasu pracy; przesłankom pracy nadliczbowej; obowiązkowi wykonywania pracy w godzinach nadliczbowych; prawnym ograniczeniom pracy w godzinach nadliczbowych; pracy ponadwymiarowej osób zajmujących stanowiska kierownicze; konsekwencjom naruszenia przez pracodawcę przepisów o pracy w godzinach nadliczbowych.

Autorka dokonała analizy wybranych zagadnień pracy w godzinach nadliczbowych z uwzględnieniem społeczno-gospodarczych uwarunkowań tej instytucji, celów, jakie ma ona spełniać, oraz rzeczywistej efektywności istniejących rozwiązań prawnych, sygnalizowanej przez orzecznictwo oraz doktrynę. Dokładnej analizie poddano kwestie sporne, także nierozstrzygnięte dotychczas w piśmiennictwie i judykaturze. W przekonaniu o możliwości i potrzebie ciągłego doskonalenia obowiązującego systemu prawa pracy sformułowano również postulaty *de lege ferenda*. Wypływają one zarówno z analizy przepisów prawa, jak i problemów praktycznych.

Niniejsze wydanie stanowi reedycję publikacji, która ukazała się w 2007 r. W przedmiotowym opracowaniu, które ma na celu jej aktualizację, zwrócono uwagę na kwestie, które w ostatnich latach stały się przedmiotem zainteresowania judykatury, jak również omówiono pewne (nowe) zagadnienia, których potrzeba wyjaśnienia wyniknęła z praktyki stosowania prawa. Nadal bowiem, pomimo już kilkuletniego obowiązywania przepisów o pracy w godzinach nadliczbowych (w nowym brzmieniu od 1.1.2004 r.), pojawiają się wątpliwości interpretacyjne, a wyjaśniane na bieżąco kwestie ustępują miejsca nowym problemom. Autorka podejmuje próbę ich zaprezentowania oraz – niekiedy – rozwiązania.

Analiza uwzględnia stan prawny, nauki prawa pracy oraz dorobek orzecznictwa na 30.9.2011 r.